

Dự án “Tăng cường những Tiếng nói để có Lựa chọn Tốt hơn” tại Việt Nam

Hỗ trợ đối thoại cấp quốc gia về thực thi lâm luật, quản trị rừng và thương mại gỗ

Quản trị rừng ở Việt Nam

Trong hơn một thập kỷ qua, ngày càng có nhiều nghiên cứu và đánh giá cho thấy việc quản trị rừng yếu kém là một nguyên nhân chính dẫn đến phá rừng, suy thoái rừng và khai thác gỗ trái phép. Sự yếu kém trong quản trị rừng thể hiện ở nhiều khía cạnh khác nhau, bao gồm việc thiếu sự gắn kết giữa lập chính sách lâm nghiệp và lập pháp, hoặc giữa lập pháp và thực thi luật. Ở nhiều quốc gia, khung pháp lý quá dàn trải hoặc không rõ ràng làm gia tăng chi phí cho việc tuân thủ và tạo cơ hội cho tham nhũng. Sự thiếu rõ ràng hoặc mâu thuẫn trong các qui định về quyền hưởng dụng, sở hữu đất rừng cũng dẫn đến việc sử dụng rừng không bền vững và không kiểm soát được. Ngoài ra, việc không tham vấn các cộng đồng địa phương và các nhóm liên quan khác trong quá trình ra quyết định về tài nguyên rừng cũng là một nguyên nhân khác dẫn đến tình trạng này.

Việt Nam, dù ít hay nhiều, cũng đã và đang phải đối mặt với những vấn đề quản trị rừng nói trên giống như các nước khác ở Đông Nam Á. Những năm gần đây, Việt Nam lại đang gặp phải một thách thức mới khi tác động của việc gia tăng tiêu thụ gỗ tại Việt Nam được quan tâm nghiên cứu. Vì nhiều lý do khác nhau, bao gồm nguồn cung hạn chế trong nước và nhu cầu gỗ ngày càng tăng của ngành xây dựng và sản xuất đồ nội thất, Việt Nam phụ thuộc rất nhiều vào nguồn gỗ nhập khẩu. Một ví dụ là ngành chế biến và xuất khẩu đồ gỗ của Việt Nam (kim ngạch xuất khẩu đạt 2,4 tỷ Đô la Mỹ năm 2007, đứng thứ năm trong các mặt hàng xuất khẩu) phải nhập khẩu đến 80% lượng nguyên liệu gỗ tròn cần dùng. Việt Nam đang nỗ lực để giảm bớt sự phụ thuộc vào nguồn gỗ nhập khẩu với việc đẩy mạnh

Vẽ sơ đồ tài nguyên rừng cộng đồng với người dân địa phương tại tỉnh Thừa Thiên Huế © IUCN Việt Nam

trồng rừng theo Chiến lược phát triển lâm nghiệp Quốc gia 2006–2020. Tuy nhiên, dự kiến đến năm 2020 Việt Nam vẫn phải nhập khẩu 20% lượng gỗ tròn cần cho chế biến trong nước.

Những câu hỏi đang được đặt ra ngày càng nhiều về tính hợp pháp và bền vững của nguồn gỗ nhập khẩu của Việt Nam sẽ có nguy cơ ảnh hưởng không tốt đến uy tín quốc tế và sự tăng trưởng của ngành chế biến đồ gỗ quan trọng của Việt Nam. Các nước nhập khẩu đồ gỗ ở châu Âu, Bắc Mỹ và Đông Á đang tăng cường áp dụng các biện pháp nhằm loại trừ nhập khẩu các sản phẩm gỗ có nguồn gốc bất hợp pháp hoặc nghi ngờ bất hợp pháp. Nếu muốn ngành công nghiệp chế biến gỗ của Việt Nam tiếp tục tăng trưởng mạnh, Việt Nam phải đảm

bảo được tính hợp pháp của nguồn nguyên liệu cho chế biến gỗ.

Dự án Tăng cường những Tiếng nói để có Lựa chọn Tốt hơn

Nhằm góp phần giải quyết những rào cản về quản trị rừng, Tổ chức Bảo tồn Thiên nhiên Quốc tế (IUCN) đã triển khai dự án Tăng cường những Tiếng nói để có Lựa chọn Tốt hơn (SVBC). Đây là một dự án toàn cầu do Cộng đồng châu Âu tài trợ, với mục đích khuyến khích xây dựng và cải thiện các cơ chế quản trị rừng nhằm hỗ trợ quản lý và bảo tồn rừng một cách bền vững và công bằng. Việt Nam, một trong sáu quốc gia thực hiện dự án đang cố gắng thực hiện mục tiêu này trước hết ở cấp quốc gia, thông qua việc sử dụng các bài học thu

được từ các nghiên cứu có sự tham gia ở hiện trường và với cộng đồng.

Ở cấp quốc gia, mục tiêu của dự án là nâng cao nhận thức và góp phần xây dựng năng lực cho các cơ quan đối tác có liên quan trong việc thực thi lâm luật, quản trị rừng và thương mại gỗ (FLEGT) thông qua các sáng kiến của khu vực và quốc tế. Dự án SVBC hiện tập trung chính vào nâng cao nhận thức về tiến trình FLEGT và các vấn đề liên quan đến Việt Nam. Trong năm 2008 vừa qua dự án đã tổ chức nhiều hội thảo bàn tròn cho các bên liên quan nhằm hỗ trợ tiến trình đàm phán hiệp định đối tác tình nguyện (VPA) mới khởi xướng giữa Chính phủ Việt Nam và Ủy ban châu Âu trong khuôn khổ kế hoạch hành động FLEGT của Cộng đồng châu Âu. Một trong những mục đích của kế hoạch hành động này là xây dựng một hệ thống cấp phép cho nguồn gỗ hợp pháp thông qua các hiệp định VPA giữa EU với các nước sản xuất gỗ.

Ở cấp địa phương, dự án đang hỗ trợ các nghiên cứu, đánh giá có sự tham gia về các vấn đề quản trị rừng chủ yếu và chia sẻ kết quả tại các hội thảo quốc gia. Tại miền Trung và miền Bắc Việt Nam, dự án đang phối hợp với dự án Chiến lược Sinh kế và Cảnh quan, một dự án khác của IUCN, tiến hành đánh giá hệ thống quản lý rừng cộng đồng và đưa ra những khuyến nghị nhằm cải thiện và sửa đổi các chính sách và hướng dẫn về thực hiện lâm nghiệp cộng đồng. Dự án cũng tiến hành triển khai nghiên cứu và xây dựng các chỉ số về quản trị rừng, nhằm xây dựng hiểu biết và thống nhất chung về khái niệm quản trị nhà nước và các nhu cầu thông tin. Thông qua việc xác định một số thành tố chính về quản trị và nhu cầu quản lý rừng ở địa phương, dự án không chỉ hỗ trợ cải thiện quản trị rừng, giảm thiểu khai thác bất hợp pháp ở địa phương mà còn tạo ra kiến thức và đúc rút được các bài học kinh nghiệm để chia sẻ tại các hội thảo quốc gia.

Bên cạnh việc hỗ trợ tiến trình FLEGT Quốc gia và tiến hành các nghiên cứu đánh

giá có liên quan, dự án cũng hỗ trợ nâng cao năng lực cho các cơ quan đối tác trong khu vực nhà nước, doanh nghiệp và các tổ chức xã hội dân sự để giúp họ tham gia và thực hiện tiến trình đổi mới quản trị rừng được hiệu quả hơn.

Dự án SVBC đang phối hợp hoạt động rộng rãi với nhiều cơ quan nhà nước và các tổ chức quốc tế để thực hiện mục tiêu đề ra. Dự án đang hợp tác chặt chẽ với Vụ Hợp tác Quốc tế – Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn (MARD) để hỗ trợ tiến trình VPA và triển khai các hoạt động xây dựng kiến thức. Các đối tác quốc tế của dự án bao gồm Ngân hàng Thế giới, Tổ chức Tropicobos International, Tổ chức Phát triển Quốc tế Hà Lan (SNV). Trong khu vực xã hội dân sự, dự án phối hợp với Quỹ Quốc tế về Bảo vệ Thiên nhiên – WWF Việt Nam và Nhóm học hỏi về Quản trị rừng Quốc gia (FGLG) của IIED.

Kết quả của dự án

Đánh giá hiện trạng quản trị rừng quốc gia

Cùng với các đối tác trong nước, dự án đã và đang tiến từng bước vững chắc tới mục tiêu mặc dù tiến trình thực hiện dự án có chậm so với kế hoạch ban đầu. Hoạt động đầu tiên của dự án là một nghiên cứu đánh giá hiện trạng quản trị rừng ở Việt Nam. Nghiên cứu tập trung phân tích vai trò và những ảnh hưởng của luật và luật tục trong quản trị rừng. Nghiên cứu này sử dụng phương pháp khảo sát có sự tham gia tại hiện trường ở tỉnh Thừa Thiên Huế và đã thu hút được sự tham gia, đóng góp của các cơ quan nhà nước, doanh nghiệp tư nhân, và xã hội dân sự. Báo cáo đánh giá đang được bổ sung chỉnh sửa lần cuối và sẽ được sử dụng làm thông tin nền tảng cho quá trình cải cách quản trị rừng trong thời gian tới.

Xây dựng nhận thức và năng lực về các hoạt động liên quan đến FLEGT

Ở cấp quốc gia, dự án đã phối hợp chặt chẽ

“Việt Nam hiểu rằng tài nguyên rừng đóng vai trò rất quan trọng trong sự phát triển bền vững của quốc gia, và rất quan ngại về những tác động tiêu cực của việc khai thác và buôn bán gỗ bất hợp pháp. Từ sau hội nghị bộ trưởng về Thực thi Lâm luật và Quản trị rừng (FLEG) tại Bali năm 2001, Việt Nam đã và đang thực hiện các biện pháp nhằm tăng cường thực thi lâm luật và quản trị rừng ở cả cấp quốc gia và địa phương, cũng như phối hợp với các đối tác thương mại tại châu Á và các đối tác khác trong quá trình thực hiện. Chúng tôi coi IUCN là một đối tác quan trọng trong những nỗ lực này, và dự án SVBC đã cung cấp những hỗ trợ quý báu để xây dựng nhận thức và năng lực cho các bên liên quan trong khu vực xã hội dân sự, chính phủ và doanh nghiệp tư nhân.”

**—Ông Phạm Ngọc Mậu
Phó trưởng Phòng Hợp tác
Song phương, Vụ Hợp tác Quốc tế, Bộ
Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn**

với Chính phủ Việt Nam và các cơ quan đối tác khác nhằm nâng cao nhận thức và hiểu biết về tiến trình FLEGT. Cuối năm 2007, dự án đã tổ chức họp với các bên liên quan chính đến FLEGT nhằm rà soát và cập nhật thông tin về các mối quan tâm và sáng kiến liên quan đến quản trị rừng ở Việt Nam. Đầu năm 2008, một buổi họp giới thiệu về FLEGT đã được tổ chức cho các cơ quan nhà nước có liên quan.

Tiếp theo đó, Phái đoàn Ủy ban châu Âu và Chính phủ Việt Nam đã đề nghị dự án tổ chức và thúc đẩy hội nghị bàn tròn quốc gia về FLEGT vào tháng 4 năm 2008. Tại hội nghị này, các bên liên quan đã được cung cấp thông tin về xu hướng thay đổi của thị trường gỗ thế giới và ảnh hưởng đối với Việt Nam, đồng thời tìm kiếm các giải pháp để đáp ứng được nhu cầu của thị trường về các sản phẩm gỗ bền vững và hợp pháp. Hơn 60 đại biểu tham dự từ các cơ quan nhà nước, các công ty chế biến gỗ và các tổ chức phi chính phủ quốc gia và quốc tế đã cùng thảo luận và tình kiếm các hành động khả thi để đáp ứng với nhu cầu mới này của thị trường, tập trung vào những hành động Việt Nam và EC có thể cùng thực hiện trong khuôn khổ Kế hoạch Hành động FLEGT.

Từ kết quả hội nghị đầu tiên này, dự án đã phối hợp với Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn tổ chức hội nghị lần thứ 2 tại Thành phố Hồ Chí Minh tháng 10 năm 2008. Hội nghị này được tổ chức cho khối doanh nghiệp chế biến gỗ Việt Nam, với mục đích cung cấp cho các công ty thông tin về những thách thức và cơ hội khi thị trường thay đổi và thực hiện các sáng kiến như Kế hoạch Hành động FLEGT.

Hội nghị bàn tròn Việt Nam-EC về FLEGT, tháng 4/2008 © IUCN Việt Nam

Mục tiêu cuối cùng của hai hội nghị này cũng như hỗ trợ chung của dự án trong các vòng đối thoại đa bên là nhằm thúc đẩy sự tham gia của các chủ thể lâm nghiệp Việt Nam với các sáng kiến quốc tế nhằm hạn chế việc khai thác và buôn bán gỗ bất hợp pháp. Mục tiêu này đã được khẳng định tính quan trọng và cấp bách khi gần đây Chính phủ Việt Nam đã quyết định tiếp tục hợp tác với EC trong việc xây dựng Hiệp định Đối tác Tình nguyện (VPA) nhằm ngăn chặn các sản phẩm gỗ bất hợp pháp của Việt Nam vào thị trường châu Âu. Kinh nghiệm hỗ trợ tiến trình VPA tại Ghana của dự án SVBC và kinh nghiệm chung của IUCN trong các hoạt động về FLEGT là những điểm mạnh tạo thuận lợi cho dự án trong việc hỗ trợ và thúc đẩy các vòng đối thoại sắp tới.

Kinh nghiệm về lâm nghiệp cộng đồng và nhu cầu SVBC hiện đang mở rộng các hoạt động liên quan đến lâm nghiệp cộng đồng – một lĩnh vực được bắt đầu bằng việc đánh giá hiện trạng quản trị rừng quốc gia ở giai đoạn đầu dự án – với các khảo sát tiếp theo trên hiện trường tại tỉnh Thừa Thiên Huế và Bắc Kạn (xem bản đồ). Cùng với dự án Chiến lược Sinh kế và Cảnh quan, SVBC đang hỗ trợ phân tích và đề xuất những cải thiện thực tế cho các hướng dẫn quản lý rừng cộng đồng, đặc biệt là ở những vùng cuộc sống người dân phụ thuộc nhiều vào nguồn tài nguyên rừng. Đây là một hoạt động hợp tác giữa dự án với Chi cục Kiểm lâm tỉnh, Hội khoa học kỹ thuật lâm nghiệp Việt Nam và dự án Hành lang xanh – WWF Việt Nam.

Hoạt động nghiên cứu này sẽ nhằm đánh giá thực trạng các mô hình quản lý rừng cộng đồng, những khó khăn của việc áp dụng các hướng dẫn quản lý rừng cộng đồng, do Cục lâm nghiệp – Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn ban hành. Một đánh giá sơ bộ mới đây về các hướng dẫn này cho thấy, các hướng dẫn cần được chỉnh sửa theo hướng đơn giản hơn để phù hợp cho việc sử dụng ở địa phương, với đối tượng sử dụng là người dân, kiểm lâm và cán bộ xã. Các hướng dẫn hiện tại đang tập trung nhiều vào các khía cạnh kỹ thuật mà thiếu các yếu tố về xã hội, thể chế và kinh tế của lâm nghiệp cộng đồng. Cụ thể như nội dung về tạo thu nhập đã không được chú ý tới, và việc xây dựng năng lực cho các bên liên quan cũng không được đề cập đầy đủ. Đây là một trong những ví dụ điển hình của sự phức tạp, không rõ ràng và có nguy cơ thiếu công bằng trong các văn bản luật. Điều này cần được cải thiện dựa vào các nghiên cứu đánh giá toàn diện hơn về nhu cầu và mối quan tâm của các cộng đồng sống phụ thuộc vào tài nguyên rừng.

Xây dựng năng lực và trao đổi thông tin

Thiếu thông tin và năng lực yếu kém là các hạn chế chủ yếu cho việc cải thiện quản trị rừng ở Việt Nam. Nhận thức được rằng nâng cao năng lực sẽ là một nhân tố quan trọng đảm bảo tính

Chú thích

- Vùng dự án
- Ranh giới quốc gia
- Ranh giới tỉnh
- Sông
- Thủ đô
- Trung tâm tỉnh
- Rừng thường xanh núi cao (>1,000m)
- Rừng thường xanh núi thấp (<1,000m)
- Rừng hỗn giao
- Rừng ngập mặn
- Rừng núi đá và rừng suy thoái
- Rừng cây bụi và cây tái sinh
- Rừng cây bụi và đất canh tác
- Đồng cỏ ở đồng bằng và đất dốc
- Đất canh tác và cây tái sinh
- Đất canh tác lương thực và cây nông sản hàng hóa
- Đất canh tác
- Đất canh tác, đất trồng ngập nước
- Mặt nước
- Đất ở

bền vững của các thành quả, dự án đã thực hiện hai đợt đánh giá nhu cầu có sự tham gia về cải cách quản trị rừng. Kết quả đánh giá đã giúp xác định hai lĩnh vực chính mà dự án hiện đang tập trung hỗ trợ nâng cao năng lực: phân tích và xây dựng chính sách, và tiến trình FLEGT và các hành động.

Dự án cũng tiến hành dịch và phổ biến các tài liệu liên quan đến FLEGT, như các bản tin về FLEGT của Ủy ban châu Âu. Cán bộ dự án cũng hỗ trợ các cán bộ nhà nước trong việc tham dự các hội thảo liên quan đến FLEGT, mà gần đây nhất là vòng đối thoại lần thứ ba của Chatham House về khai thác gỗ trái phép tại Bắc Kinh tháng 6 năm 2008.

Các hoạt động tiếp theo của dự án

Các hoạt động ưu tiên của dự án trong thời gian còn lại bao gồm trước hết là việc tiếp tục hỗ trợ Chính phủ Việt Nam trong tiến trình đàm thoại FLEGT/VPA. Tiếp theo hội thảo tháng 10 năm 2008 dành cho khối doanh nghiệp, dự án sẽ tiếp tục hỗ trợ tổ chức một hội thảo quốc gia lần thứ 3 về

FLEGT cho các tổ chức xã hội dân sự và cơ quan nhà nước có liên quan trong năm 2009.

Việc thứ hai, dự án sẽ tiếp tục nghiên cứu đánh giá về rừng cộng đồng và đóng góp các kết quả kiến thức cho chương trình thử nghiệm hướng dẫn quản lý lâm nghiệp cộng đồng của nhà nước, để đảm bảo chương trình sẽ góp phần được tốt nhất cho việc cải thiện quản trị rừng và sinh kế.

Việc thứ ba, dự án sẽ tiến hành nghiên cứu thử nghiệm xây dựng các chỉ số về quản trị rừng, với mục tiêu là xác định các lựa chọn cho việc xây dựng bộ tiêu chí quản trị rừng ở Việt Nam dựa trên việc xem xét và đánh giá các kinh nghiệm quốc tế. Tùy thuộc vào kết quả nghiên cứu, dự án sẽ lên kế hoạch tiến hành tham vấn nhằm xác định, đánh giá, và nếu đủ thời gian, lựa chọn và thử nghiệm các chỉ số trong năm 2008–2009.

Cuối cùng, dự án sẽ tiếp tục các hoạt động nâng cao năng lực, chia sẻ thông tin, và các bài học kinh nghiệm với các đối tác quốc tế, để đưa các kinh nghiệm thực tế của Việt Nam đến với đồng đảo các chủ thể FLEGT trên thế giới.

Rừng tự nhiên tại Khe Trảng, tỉnh Thừa Thiên Huế © IUCN Việt Nam

TỔ CHỨC BẢO TỒN THIÊN NHIÊN QUỐC TẾ (IUCN)

FOREST CONSERVATION PROGRAMME
Rue Mauverney 28
CH-1196 Gland
Switzerland
forests@iucn.org
Tel +41 (22) 999-0261/3
Fax +41 (22) 364-9720
www.iucn.org

Phụ trách dự án SVBC

Trần Mạnh Hùng
Cán bộ Quản trị rừng
hung@iucn.org.vn

Guido Broekhoven
Cán bộ Quản trị rừng cao cấp
guido.broekhoven@iucn.org
www.iucn.org/forest

Ấn phẩm này được xây dựng với sự hỗ trợ của Cộng đồng Châu Âu. Nội dung ấn phẩm thể hiện quan điểm riêng của IUCN, không phản ánh quan điểm của Cộng đồng Châu Âu.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. Its contents are the sole responsibility of IUCN and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.